

УДК 371.134

Михайло Бадецький, аспірант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВИШІВ

У статті з'ясовуються особливості професійної спрямованості фізичного виховання майбутніх учителів педагогічних вишів, аналізуються прикладні знання, вміння та навички; психофізичні якості; прикладні спеціальні якості, визначальні для професійної спрямованості фізичного виховання майбутніх педагогів; окреслено місце і роль професійної спрямованості фізичного виховання майбутніх учителів у сучасній культурологічній парадигмі.

Ключові слова: професійна спрямованість, фізичне виховання, майбутній учитель, культурологічна парадигма, знання, вміння, навички.

Літ. 22.

Михаил Бадецкий, аспирант кафедры общей педагогики и дошкольного образования
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВУЗОВ

В статье рассмотрены особенности профессиональной направленности физического воспитания будущих учителей педагогических вузов, анализируются прикладные знания, умения и навыки, психофизические качества; прикладные специальные качества, определяющие для профессиональной направленности физического воспитания будущих педагогов; определены место и роль профессиональной направленности физического воспитания будущих учителей в современной культурологической парадигме.

Ключевые слова: профессиональная направленность, физическое воспитание, будущий учитель, культурологическая парадигма, знания, умения, навыки.

Mykhaylo Badetskiy, Postgraduate Student of the
General Education and Early Childhood Education Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE FEATURES OF PROFESSIONAL ORIENTATION OF PHYSICAL EDUCATION OF FUTURE TEACHERS OF PEDAGOGICAL UNIVERSITIES

The article investigates the features of professional orientation of physical education of future teachers of pedagogical universities, analyzes the applied knowledge, skills and abilities, psycho-physical quality; the applied special qualities that define the professional orientation of physical education of future teachers; the place and role of the professional orientation of physical education of future teachers in modern cultural paradigm.

Keywords: the professional orientation, physical education, a future teacher, a cultural paradigm, knowledge, an ability, skills.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань, визначених Національною доктриною розвитку освіти України в ХХІ столітті та Цільовою комплексною програмою “Фізичне виховання— здоров’я нації” є виховання гармонійно розвиненої, морально й фізично здорової особистості. Проблема формування педагогічної майстерності майбутніх учителів – невід’ємна від фізичної культури як засобу формування їхньої професійної готовності, адже власна фізкультурно-спортивна активність майбутнього вчителя визначає його готовність до професійної діяльності. Процес фізичного виховання майбутнього вчителя має свою специфіку, зумовлену необхідністю орієнтації освітньо-виховної роботи на професійно-

педагогічну підготовку педагога як носія фізичної культури, здорового способу життя, організатора і безпосереднього учасника різноманітної за змістом і формами оздоровчої та фізкультурно-масової роботи в позаурочний час. Фізичне виховання завжди було одним із засобів підготовки людини до трудової діяльності та пристосування до соціального середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі професійної спрямованості фізичного виховання майбутніх учителів педагогічних вишів присвячено ряд публікацій. Так, Л. Кожевникова з’ясовує вплив занять з фізичного виховання на зв’язок між фізичною підготовленістю і професійно-прикладною педагогічною спрямованістю студентів педагогічного факультету [16],

М. Третьяков аналізує професійно-педагогічну фізичну підготовку студентів педагогічних вузів до роботи в загальноосвітній школі [18], А. Димуцька розглядає змістові модулі фізичного виховання майбутніх учителів інформатики, окреслює професіограму вчителя інформатики, орієнтовану на фізичне виховання з професійною спрямованістю [8; 9]. Дослідження М. Божика, І. Чабана присвячені професійно-прикладній фізичній підготовці майбутніх вчителів-предметників [3], професійно-прикладній спрямованості фізичного виховання студентів-лінгвістів [21].

Метою статті є з'ясування особливостей професійної спрямованості фізичного виховання майбутніх учителів у педагогічних вишах, що зумовлює розв'язання таких завдань: проаналізувати прикладні знання, вміння та навички; психофізичні якості; прикладні спеціальні якості, визначальні для професійної спрямованості фізичного виховання майбутніх педагогів; окреслити місце і роль професійної спрямованості фізичного виховання майбутніх учителів у сучасній культурологічній парадигмі.

Виклад основного матеріалу. Професійно орієнтована фізична підготовка студентів педагогічних вишів визначаються особливостями їхньої майбутньої професійної діяльності і полягає у формуванні необхідних прикладних знань, засвоєнні прикладних вмінь та навичок; вихованні прикладних психофізичних та спеціальних якостей [11, 19]. Саме прикладні знання мають безпосередній зв'язок з майбутньою професійною діяльністю, їх здобувають у процесі фізичного виховання, на лекціях з навчальної дисципліни "Фізична культура", під час коротких методичних бесід і установок на методико-практичних та навчально-тренувальних заняттях, шляхом самостійного вивчення літератури. Специфічні прикладні знання щодо психофізичної підготовленості можна отримати також і з інших дисциплін ("Основи безпеки життєдіяльності", "Основи медичних знань" та ін). Загальновідомо, що знання про закономірності підвищення спортивної працездатності мають єдину психофізіологічну основу зі знаннями про досягнення та підтримання високої професійної працездатності людини у сфері праці. Не менш значущими є прикладні вміння і навички, адже вони забезпечують безпеку в побуті і при виконанні певних професійних видів робіт (ходьба, біг, плавання, управління автотранспортом та ін.), а також сприяють ефективній рекреації, під якою розуміють комплекс заходів (оздоровчих, культурних, спортивних), здійснюваних з метою

відновлення нормального самопочуття і працездатності людини. На важливості прикладних психофізичних якостей, таких як швидкість, сила, витривалість, гнучкість і спритність наголошують науковці під час здійснення фахівцями професійної діяльності, позаяк для якісного виконання роботи потрібно або підвищена загальна витривалість, або швидкість, сила окремих груп м'язів, або спритність [12, 8].

Прикладні психічні якості особистості, необхідні майбутньому фахівцю, можуть формуватися і на навчально-тренувальних заняттях і самостійно. Не можна виховати справжню особистість за допомогою лише вербальних засобів впливу. Такі якості, як наполегливість, рішучість, сміливість, витримка, самовладання, самодисципліна формуються на спортивних тренуваннях, під час регулярних самостійних заняттях фізичною культурою.

Засвоєння необхідної для майбутньої педагогічної діяльності системи знань, умінь і навичок з фізичної культури, формування відповідної психофізичної підготовленості покликані сприяти розширенню науково-освітнього потенціалу вчителів, допомогати творчій та ефективній діяльності, забезпечувати тривале збереження працездатності і служити передумовою успішності залучення школярів до регулярних занять фізичною культурою і масових оздоровчих заходів [6, 15]. Як зазначають науковці, система фізичної освіти майбутніх учителів повинна мати яскраво виражену професійно-педагогічну спрямованість, бути зосередженою на формуванні професійної готовності майбутніх учителів до виховної роботи, сприяти перетворенню процесу фізичного виховання в самовиховання і самовдосконалення особистості, забезпечувати повноцінну інформацію про результати навчання, фізичного вдосконалення, розвитку особистісних якостей, рис характеру [1, 5].

Спираючись на дослідження згаданих педагогів, виділяємо такі аспекти професійно-педагогічної спрямованості фізичного виховання майбутніх педагогів:

- а) спрямованість на розвиток у майбутніх педагогів професійно значущих психофізичних якостей;
- б) спрямованість на формування у майбутніх педагогів позитивного емоційно-ціннісного ставлення до фізичної культури як передумови і засобу розв'язання професійних завдань;
- в) спрямованість на оволодіння майбутніми педагогами знань щодо контролю власного

фізичного стану, регулювання своєї працездатності до професійної діяльності засобами фізичної культури, на формування у них умінь і навичок здійснення такого регулювання;

г) спрямованість на оволодіння майбутніми педагогами знань щодо контролю фізичного стану, регулювання працездатності учнів у навчальній діяльності засобами фізичної культури, на формування у студентів умінь і навичок здійснення такого регулювання;

д) спрямованість на формування у майбутнього педагога готовності до використання засобів фізичної культури для розв'язання навчальних виховних завдань професійної діяльності.

Засади та шляхи здійснення професійної підготовки фахівців в контексті нової культурологічної парадигми в педагогіці в цілому [14, 24 – 25] і зокрема в педагогіці вищої школи, супроводжується суттєвою перебудовою уявлень про їхню сутність. Відповідно до цієї парадигми формування професійної культури фахівця (майбутнього вчителя) повинно здійснюватися системно, в єдності всіх окремих її компонентів (інтелектуального, дослідницького, технологічного, професійно-етичного, фізичного та ін.), безперервно відтворюючи цілісність професійної культури, тобто бути професійно-спрямованим.

Культурологічний підхід [17] виступає методологічною основою аналізу сутності поняття фізичної культури педагога в системі загальнофілософських категорій загального, особливого і одиничного. Він дозволяє побудувати логічно впорядкований ряд понять: загальна культура особистості – професійна культура особистості – фізична культура особистості.

На цій основі актуалізується гуманістична парадигма освіти в галузі фізичної культури, в якій цільова спрямованість з ідеальною (всебічний і гармонійний розвиток особистості) змінюється на конкретно педагогічно орієнтовану – формування фізичної культури особистості майбутнього педагога.

Про сформованість фізичної культури особистості студента можна судити з того, як і в якій формі виявляються особистісні ставлення до фізичної культури, її цінностей. Всебічний розвиток особистості майбутнього вчителя розкривається через такі професійні якості, як творча, педагогічна, громадська активність, яка ґрунтується на індивідуальних здібностях, науковому світогляді, колективному способі життя, духовній культурі.

У якості цінностей фізичної культури особистості вчителя виступає ідеал його фізичного розвитку, фізичної досконалості (здоров'я,

функціональний стан і фізична підготовка, рухові вміння, навички та ін.). Інша група цінностей пов'язана з соціально-психологічними особливостями особистості вчителя (соціальне визнання, самоактуалізація, авторитет, можливість бути корисним іншим, риси характеру. Духовні цінності постають у таких видах діяльності вчителя, як перетворювальна, пізнавальна, комунікативна, ціннісно-орієнтаційна, виховна та ін. [10, 54].

Як інтегрований результат професійної підготовки фізична культура особистості вчителя знаходить вираження в його різноманітній професійній діяльності, спрямованій як на розв'язання педагогічних завдань щодо формування в учнів основ фізичної культури, так і на фізичне самовдосконалення та освіту. Тобто вчитель повинен бути не тільки добрим фахівцем, а й викликати до себе довіру як особистість [15, 164].

У процесі фізичного виховання студент (майбутній фахівець) актуалізує лише ті цінності і мотиви фізичної культури, які набувають для нього життєвого і професійно необхідного сенсу. На цій основі в його свідомості формується образ культурної особистості майбутнього професіонала як сукупність цілей, ідей, установок, що коригують індивідуальний досвід культурної практики і пов'язані з ними переживання, переконання, стосунки. Зрозуміло, що деякі цінності як і мотиви можуть мати на аксіологічній шкалі і негативні конотації. Тому такою надважливою є гуманістична складова виховного й навчального процесу.

Важливим є виділення практично-діяльнісного компонента фізичної культури особистості майбутнього вчителя. Творчий характер фізкультурно-спортивної діяльності пов'язаний з новизною і значущістю її результатів, зумовлений синтезом пізнавальної, емоційної, вольової і мотиваційної сфер особистості. Особистісний сенс її потребує досить високого ступеня активності, здатності керувати, регулювати свою поведінку відповідно до тих чи інших ситуацій. Саморегуляція як вольовий вияв особистості розкриває природу і механізм таких її рис, як ініціативність, самостійність, відповідальність та ін. [2, 54].

Внутрішнім механізмом, що визначає поступальну динаміку розвитку фізичної культури особистості вчителя, є функціонування професійної свідомості, діалектика зв'язку потреб і здібностей. Зовнішні межі фізичної культури визначаються контурами соціальної діяльності особистості; її професійною та творчою діяльністю, спілкуванням і реалізацією ціннісних орієнтацій у цій сфері.

Висновки. Система фізичної освіти майбутніх вчителів педагогічних вишів повинна мати чітко виражену професійно-педагогічну спрямованість на формування професійно значущих психофізичних якостей; позитивного емоційно-ціннісного ставлення до фізичної культури; на оволодіння знань щодо контролю власного та учнівського фізичного стану та готовності до використання засобів фізичної культури для розв'язання навчальних виховних завдань професійної діяльності. Важливим є зосередження на формуванні професійної готовності майбутніх учителів до виховної роботи, на сприяттні перетворенню процесу фізичного виховання в самовиховання і самовдосконалення особистості. Відповідно до культурологічної парадигми в педагогіці формування професійної культури фахівця повинно здійснюватися системно, в єдності всіх її компонентів. Подальшого вивчення потребують педагогічні умови реалізації професійно-педагогічної спрямованості фізичного виховання студентів педагогічного вишу.

1. Атонік В.І. *Процеси фізіологічної адаптації до навчання у педвузі / В.І. Атонік, І.П. Атонік // Адаптація учнівської молоді до навчальних занять і фізичних навантажень: тез. доп. наук. конф. – Черкаси, 1993. – С. 5 – 6.*

2. Белікова Н.О. *Сучасні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту / Н.О. Белікова // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – Чернігів: ЧНПУ, 2013. – Випуск 112. – Т. 2. – С. 52 – 56.*

3. Божик М.В. *Професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх вчителів-предметників / М.В. Божик // Теорія та методика фізичного виховання. – 2009. – № 9. – С. 17 – 19.*

4. Божик М. *До проблеми професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх вчителів / М. Божик // Теорія та методика фізичного виховання. – 2008. – № 10. – С. 11 – 13.*

5. Волков В. *Вікові особливості інформаційної значущості та взаємозв'язків компонентів структури фізичної підготовленості студенток педагогічного фаху / В. Волков // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2007. – № 2. – С. 7 – 11.*

6. Волков В.Л. *Розвиток фізичних здібностей студентів у системі фізичної підготовки: монографія / В.Л. Волков. – К.: Освіта України, 2011. – 420 с.*

7. Губка П. *Вплив психофізичної підготовки на працездатність і інтелектуальну діяльність студентів / П. Губка // Імідж сучасного педагога. – 2011. – № 6.*

8. Димуцька А.І. *Зміст фізичного виховання майбутніх учителів інформатики / О.М. Колумбет,*

А.І. Димуцька // Молода спортивна наука України: матеріали XVI наук. конф. – Львів, 2012. – Вип. 16. Т. 2. – С. 67 – 73.

9. Димуцька А.І. *Професіограма вчителя інформатики, орієнтована на фізичне виховання з професійною спрямованістю / А.І. Димуцька // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2013. – Вип. 112. Т. 2. – С. 74 – 77.*

10. Домашенко А.В. *Концепція розвитку фізичного виховання студентів у вузах України 3 – 4 рівнів акредитації / А.В. Домашенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2002. – № 22. – С. 53 – 57.*

11. Дубинська О.Я. *Прикладні проблеми фізичного виховання студентів економічних спеціальностей / О.Я. Дубинська, І.О. Салатенко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2014. – № 5. – С. 19 – 23.*

12. Завидівська Н.Н. *Професійно-прикладні основи формування здорового способу життя студентів вищих навчальних закладів економічного профілю: дис. канд. пед. наук: 24.00.02 / Наталія Назарівна Завидівська. – Львів. – 2002. – 230 с.*

13. Зеленюк О.В. *Сучасна концепція вищої освіти та її екстраполяція у методологію фізичного виховання студентської молоді / О.В. Зеленюк, А.В. Бикова, Л.Л. Тюркіна // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. – Чернігів. – Вип. 55. – Т. 1. – 2008. – С. 45 – 48.*

14. Зязюн І.А., Сагач Г.М. *Краса педагогічної дії: Навч. посіб. / І.А. Зязюн, Г.М. Сагач. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.*

15. Іващенко В.П., Безкопильний О.П. *Теорія і методика фізичного виховання: підручник. Ч. 1. Теорія фізичного виховання. Видавництво ЦНТЕІ, Черкаси. – 2006 с.*

16. Кожевнікова Л.З. *Вплив занять з фізичного виховання на зв'язок між фізичною підготовленістю і професійно-прикладною педагогічною спрямованістю студентів педагогічного факультету / Л.З. Кожевнікова // матеріали міжнародної наук.-практ. конф. "Фізична культура, спорт та здоров'я нації – нова епоха, нова генерація". – Миколаїв: МДПУ. – 2002. – С. 100 – 105.*

17. Олійник О.В. *Культурологічний підхід як наукова основа розвитку теорії та практики педагогічної освіти / О.В. Олійник // Наукові праці ЧДУ імені Петра Могили. – Т. 50, Вип. 37. – (Серія "Педагогічні науки"). – Режим доступу: <http://bibl.kma.mk.ua/pdf/naukpraci/pedagogika>*

18. Пилипей Л.П. *Професійно-прикладна фізична підготовка студентів: монографія / Л.П. Пилипей. – Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ". – 2009. – 312 с.*

19. Третьяков М.О. *Професійно-педагогічна фізична підготовка студентів педагогічних вузів до роботи в загальноосвітній школі / М.О. Третьяков, В.А. Леонова // матеріали міжнародної наук.-практ.*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

конф. "Фізична культура, спорт та здоров'я нації – нова епоха, нова генерація". – Вінниця. – 1996. – С. 254 – 255.

20. Фурман Ю.М. Вплив фізичних тренувань різної спрямованості на фізичні якості студентів Вузу // Ю.М. Фурман, С.П. Драчук // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. праць за ред. С.С. Єрмакова. – Харків: ХДАДМ. – 2004. – №20. – С. 46 – 52.

21. Чабан І.П. Професійно-прикладна спрямованість фізичного виховання студентів-лінгвістів / Чабан І.П. / Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – Харків, 2002. – № 15. – С. 66 – 72.

22. Чуйко Г., Комісарик М., Леко Б. Гуманізація освіти і проблеми фізичного виховання і спорту // У кн.: Молода спортивна наука України. – Львів: НФМ "Українські технології". – 2005. – Вип. 9. – т. 3. – С. 216 – 220.

Стаття надійшла до редакції 14.12.2016

УДК 373.5:342.813+(371.31:37.04)

Олена Васьківська, аспірант Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

У статті автор розглядає необхідність формування у старшокласників комунікативної компетентності та роль діалогу в процесі навчання. Ефективність формування комунікативної компетентності учнів старшої школи залежить від форм і методів навчання, які вчитель використовує під час навчального процесу. Передусім учитель має бути орієнтований на особистісну модель взаємодії з учнем.

Ключові слова: старшокласник, діалог, навчальний діалог, діалогічне спілкування, комунікативна компетентність.

Літ. 10.

Елена Васькивская, аспирант Института педагогики НАПН Украины, г. Киев

ФОРМИРОВАНИЕ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШЕКЛАСНИКІВ В ПРОЦЕСІ ДІАЛОГІЧНОГО ОБСЬЄННЯ

В статті автор розглядає необхідність формування у старшокласників комунікативної компетентності, роль діалогу в процесі навчання. Ефективність формування комунікативної компетентності учнів старшої школи залежить від форм і методів навчання, які вчитель використовує під час навчального процесу. Передусім учитель має бути орієнтований на особистісну модель взаємодії з учнем.

Ключевые слова: старшокласник, діалог, навчальний діалог, діалогічне спілкування, комунікативна компетентність.

Olena Vaskyvska, Postgraduate Student of Institute of Pedagogy
Pedagogic National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv

THE FORMATION OF THE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF HIGH SCHOOL STUDENTS IN THE PROCESS OF DIALOGIC COMMUNICATION

The author considers the necessity of forming of communicative competence in high school students, defines the role of dialogue in the learning process. The efficiency of formation of communicative competence of high school students depends on the forms and methods of training used by the teacher in the learning process. First of all, the teacher should be focused on the personality model of the interaction with the student.

Keywords: a high school student, a dialogue, an educational dialogue, dialogic communication, communicative competence.

Постановка проблеми. За стрімкого розвитку високих технологій, що формують і забезпечують реалізацію інтерактивних зв'язків, водночас зростає залежність людей від світу ІКТ, які почасти підміняють живі інтеракції. Передусім йдеться про "вторгнення" соціальних мереж у життя людини і її "психічну залежність" від віртуального середовища. Тож живе діалогічне спілкування опиняється під загрозою, нівелюється роль і

значення вправного володіння мовою, за якого формується комунікативна компетентність особистості.

Діти все частіше віддають перевагу віртуальному спілкуванню, оперуючи різними "комп'ютерними" символами і смайликами зокрема. Поволі використання грамотної мови і вправне мовлення відсуваються за межі актуальних потреб. Така ситуація поглиблює феномен "смайликового мислення", формуючи